

פרסי ישראל בעולם הזה הממשי

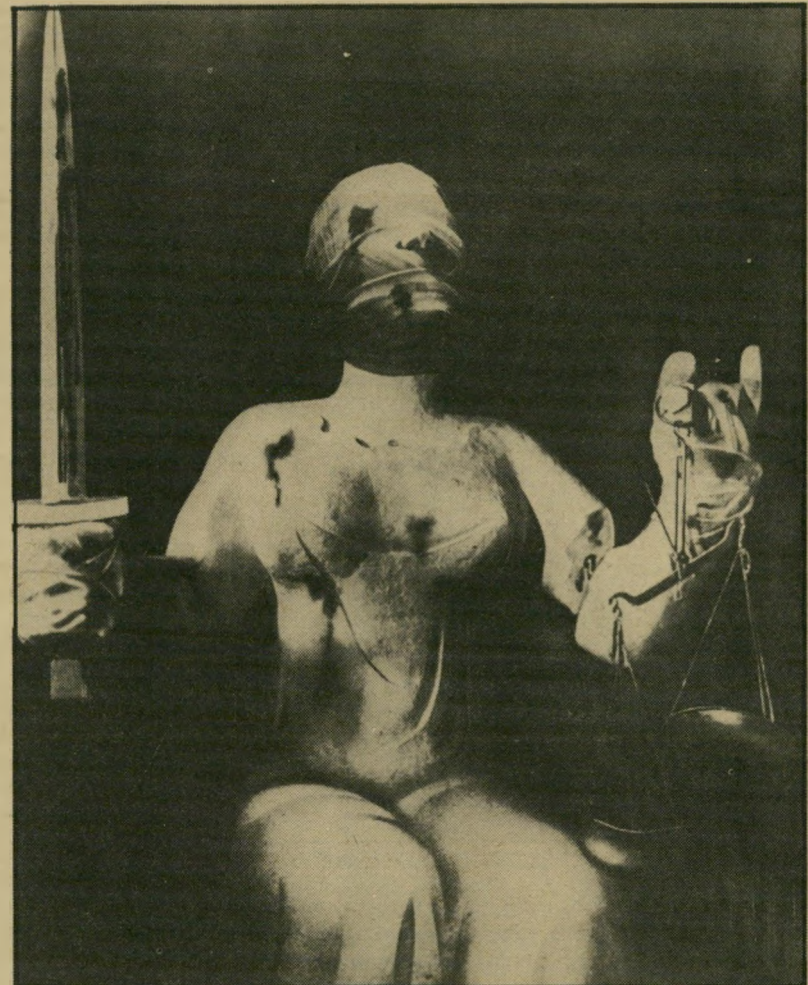
במאמרו של נתן זך מופיעה קינה, ממש ככיהה לדורות, על "ההתקלשות, ההתאבנות" ו"שרלטא" ניות תרבותית" בישראל. זו החלה לפני "ארבעים שנות מרכב", משמע אחר... הדומיננטיות של אלתרמן, שעליה ערער זך, ועם "דור המדינה" שלו. דומה, שאין צריך להטריח עצמנו, אלא רק לגרר גם לזאת וגם לתליית אורח בוקי טריקי בנן ביותר. אולם גדלותו וחלוציותו גירו אנשי רוח יפוצה כהוה, אלתרמן וא"ד (כך) ברגמן. אכן בכל תקופה רכזו את מירב מיינו במלאכה אחת והתרחק מנסיונות עלומיו בשירה ובמחזאות ומחיי התרבות בכלל והגזים ברבקותו במקרא ובאפלטון. הוא בכל זאת עדיף על ראש משלה שאינו עוסק בתרבות בכלל. אולם המושל או למוטב, בניגוד לדברי הטניה של זך, לא השפיע ב"ג על ממשיתו: כל "הבימות" סובסדו, הטלוויזיה הוקמה וסכומי עתק הושקעו בקולנוע, ברפורמה בחינוך, ובשפעת חוגים בהשכלה גבוהה, הוקצב לסופרים ליצירה, נוסד רכש לספריות וכיו"ב. אומנם כמספר, לא רווקא בימי ממשיתו ב"ג, הוחל גם בקיצוץ תקציב המדע, החינוך והתרבות, אך גם במקצוק גדל התקציב לסופרים, הוחל בתמלוגים לפי הספריות ועוד כהנה. מכל מקום מדברת בער עצמה החלטתו של זך לנבא, ודווקא בתחום הבלתי-אפשרי לניבוי יותר מבאחרים — תחום ההערכה העתידה של בני אדם, במקרה שלפנינו — את שר החינוך והתרבות. כשותף ולעיתים כבר-פלוגתא לא-ר כעה שרי חינוך, הריני נוגע ברבר, אך אישיות, שזכתה למקום כבוד בראיונות שבמאמר, כתבה וחושבת שנבון שר חינוך ותרבות מעולה ולוחם למען ענייני הרוח, כמורגם לעיל, וזאת חרף המצוקה, שלא הייתה כמוהו וכלי יכולת לפרק המשרה. מכל מקום אם ניבא זך את שמהאחרי הפרשורים והו את העתיד, והוא איננו חוש וקטן במובן המקובל, הרי במאמרו כמומו פסל.

אחר אתגחת היסטוריוסופית הגענו לברות של בירבור "פרסולוגי", ולדאנוני גם של שבא (אף כי אני מבין למכאובו ולמכאוב והיריה, שאי חדים מתפקדיה לא אשכח — רק כקולט לאי מומחה): זך ושכא נמנעו אף מלנסות לדעת עובי דות לפני הטחת דברים. כך "הגיעה השעה לקבוע כללים מייביים" — עם מינוי לתפקיד הם גובסו ופורטו, ולמשל קבעו להעניק את פרס ישראל רק לאזרח ותושב קבוע ומלא בישראל ולא בעבור הישגים "חשובים ומקוריים", אלא על "חשובים ביותר" ב"מופת", ללא התחשבות בור תק, בגיל, במציאות חבירה סביב המועמד, בשי "יכות ל"אבות" או ל"צאצאים", בהיות המועמד בתקופת יצירה או לאחריה וכן במציע (אין די שופטים יודעים מיהו). קריטריונים גרועים אלה הם של זך (וכך). למרבה המזל אינם כפרס ראו לשמו, לרבות פרס נובל למדע... וצווח כשהם לנו זך: המוטו המילוני לרשימתו תולה פרס, כמונו, רק ב"הצטיינות"... וזאת ועוד, בניגוד למשטינים יש שיטה לבחירת שופטים בלתי תלויים בקליקה או במימס, לרבות הממשלה: הבחירה אינה מהעולם הזה, אלא מקרב מקבלי פרס ישראל או מומלציהם ומומלצי המוסדות להשכלה גבוהה. עליהם כותב זך תחתי דסתרני: "לא באתי בשום טענה אל השופטים", ובו בקטע הם מכונים בשם החוצפה "שכירי חרב"..." המקטרגים אף לא זזו, כדי להיווכח, שיש בתקנון 40 נושאים בחמישה תחומי מדע ואמנות (ובנפרד — שירות לחברה). בחמישה המחזור אוטומטי, אלא אם כן לדעת מקבלי הפרסים בעבר והשופטים בהווה, ורק הם, אין בשנה ובנושא מסוימים, מי שראוי ליוקרה וגם כי פרס ישראל. כאן כותב זך פעמים מספר רבות כ"חוק" כללי, שאין להעניק פרס "מבצעים", שכן זה "פחות-יער ופחיתות כבוד". אך במוסיקה ובכל סוגי המשחק וכמוכון בשירות לחברה אין שירות על פרס למבצע ולע"ד מבדק, אם הצ" עוררין היא הבחינה. השתתפות הממונה על פרס בישיבות, שעליה קובל שבא, נקבעה פשוט כדי לסייע בהכרת התקנון, והא עובדה: השופטים אע"ל שררחתו וז"פ ובככל "ממונה" הן על זאת והן על כל טרחה הע"פ איהת-ערתובתו במה שאין הוא מומחה. גם אילו ציה, או לו, אם ינסה ליינע בתחום המוכר לו רק "קולט" (מוכנ, שאין אמת בהיגר, פרשטץ, כי מצבעו, כאילו היה לי חלק, באחר שמיצץ, במינוי יועץ השר, ד"ר גולברגר, אם כי אני מעריכו מאוד ומאמין מסיבות שונות בהצלחתו יותר ממני).

עוד מקשים במאמר, מדוע מינו אדם אחד פעמיים ליו"ר ועדת שופטים. המלינים לא נקפו

הארץ וההכרתה, שולל פרס בנושא שלו, והרי נוכח הירידה והניכור לאתרי נוף והיסטוריה תמינה אם יש עוד רבים הראויים לפ"י כמו נושא זה וכמו בנבנשתי ווילנאי.

עוד כתב זך, כאילו ניבא אשתקד את שמות כל הנבחרים. אילו נישח כך מומחה במקצועו, היה זה מעיד עד כמה קולעת הבחירה, וכבר אירע רבות כדבר הזה. אבל דווקא אשתקד היה מן הנמנע לנחש מי ייבחר בשלוש ועדות, שבהן התלבטו ביותר (שתיים בלעדיי). אך להעדר זה לא שם לב שבא, בבדוקו על כך כל פירסום (וכך). האחת המליצה להקדים את מועד הענקתו של עוד פרס במקצוע, כיוון שיש מועמד רציני ביותר שלא בחרה. בשניים נתקבלה החלטה בישיבה אחת ופירסום בישיבה שנייה. איוו החלטה ניבא זך?

ג'ון הארטפילד: הצדק העיוור

חרף כל קרבתו לנושא גם כמי שהיה אסיטנט במקצוע אחר, לא נישחתי באלה, אך זה כוחו של נביא בדורנו.

עתה התור של עילת הנגלה לכתב האיטום, וגם בה כרוכה חכמת נסתר לרוב: בלדותי ב"י קשתי להכיר, מי יודע מה מאחורי הפרגוד, והנה זך בקיא גם באחורי הפרגוד של פ"י (ובלי לגשת או להציץ לשם), אבל הוא קשדש לגבי רויזנרוין של אורלנד, נח עליו לראש הקודש המצויני של העבר: זך השכיל לפרסם במדויק רברים של חסידי אורלנד, שפעלו למענו ושלא לפרסם מתנגדיהם, אבל שעם פירסומם כהעולם הזה. חשפו ליצנים, שפעלו, לפחות, בדיעבד, אם לא בשליחותו של אורלנד.

היו, כמוכנ, בעבר מועמדים, שוכו לעשרות ואפילו למאות חותמים למענם, אף כי אפילו שם אחד של מציע לא נמסר לשופטים, ומפרס ישראל אין כל הרלפות. היוצא מן הכלל היחיד מלמד על הכלל: עם פ"י לומר בתשמ"ג הניחו גלי צה"ל, שיוענק הפרס לנעמי שמר והחליטו לארגן קונצרט לכבודה עם הפילהרמונית. אך אפוא תימה, שאכן נרדע הרבר. אך הפירסום היה מוטעה, כאילו יוענק פרס גם לששה — תארו לעצמכם, כיצד הציק פירסום זה למצפונם של כל השותפים לישיבת הביורים, ועד מה הפירסום של כל השותפים, להמיעט לימים את קאב המיליונים המוטעה. בנר שא זה ממציא זך שקר מובהק, כאילו "נודעקו אז וכל חסידי האיזון". מי ששבט את הזעקה, שיקום יעל עידי לא רובים ולא יער, אלא רק שקר זך. את אורלנד לא הציעו על פרס (לפי הסדר ??). משום מה הגיעו גם אליי, אחרי פרישתי, התומכים

שונים, במיוחד לאוצרי מוזיאון. על גישתנו לכך תעיד מחיקה מיידית בראשות השר זבולון המר של "עיצוב" מהסעיף "פיסול ועיצוב". לפני כן — מה לעשות השופטים, לרבות הנציג, עצמאיים לגמרי חרף קטני אמנה. כן לא נתחו בדף חדש. רף ישן, ובו בולט שאין זה מדויק, כי בחרו בגוטמן עם שניים אחרים: הוא נבחר על יצירת מופת בספרות ילדים, ואילו אנדה וקיפניס על מפעל חיים למפת למען ספרות זז. זך אינו מציינ, שלא ניתן לנחום פ"י כציוור. אך זו הכרעה בלעדית של השופטים בלבד, אישי הפקולטות באמנות הם לגבי אחרים, הרגולים לפי זך. לנבחיהם היו זריצקי, ארדון, ינקו, ארוה, רובין, טיכו, ליטונובסקי וברגנר. כצרכנים בטעמים קצרה ידנו מלספוט שופטים.

הוא הדין בספרות ובזמר (תשמ"ג), שבהם רוב מרואייני זך נוגעים ברבר, וכן בשאר הנושאים. זך עצמו מביא מדבריי, שאילו הייתי שופט בנושא אים, שבקיאותי בהם מתועדת, הייתי שולל בחי רת כ"צ"א. אולם לא זו בלבד, עוד כ"צ"א מצוי משלים אתם אם לפי קבלת המומחים מול דעתי כקולט בלבד, ואם בתחומי, (וכך) אף כי הייתי מחפש עוד. אומנם 75%, שבהם יכולה ישראל להתגאות, אינם בטלים בשישים, אך די בהם להעיד, שהחלטת השופטים הנכונה בדרך הטבע, היא גם הקובעת (וכך).

אין זך ושכא נתפסים בשעת צערם וכעסם, ולכן לא בדקו, ואולי לא אבו לבדוק את מציאות מעיפי השירות לחברה, שאינם כפופים כמוכנ רק למחזור אוטומטי, אלא גם לצורכי המדינה. אך בולט, שדווקא שכא המקנה הרבה את ידיעת

בו, לא מאה ואף לא עשרה. ברם לובי כזה לא-זכור לי. ראשית, קיבלתה לראשונה בפ"י כשי אנונימי ספר שלו. מוכנ בלתי הספריהשי שיגנתי למשרד שלתמו כמו מאות ספרים-לתלמידים-לומדים. שנית, חרף חוליי כפה על עצמו אחד לבקרני ורק אז לגלות את הצעו. הפואנטה הייתה בסוף דבריו: שאיתי איומים רק מחשלים. עוד אישיות לא חדלה לשוחח אתי גם בעת מצוקה. אך אחד סיפר לנו, שנתבקש לפנות אליי והשיב, שכל ניסיון השתונני מעקרונותי יסב לתוצאה הפוכה (כל השמות במשרד). רובם טענו, שיש להוסיף תמ' ואין מניעה להציע לו את אורלנד. ארובה, הרבר רצוי, עם השבח בהצעת המועמד, ששיריו מודמ' רים. למפצנים כי אמרתי שפרשתי, ואיני רוצה שיאמרו: מתיי ניח לנו, ולא יתערב במה שאינו ענייני? אך לא ברחתי ולא אכרח מגופו של עניין: אין להעניק בה בשנה פ"י לשירה סוג א ועוד פ"י לפומונאות כשירה מסוג ב. חשפתי גם את דעתי האישית, המוכיחה עד כמה שקרית ההיטפלות אליי ככלי-יכול, כביכול, בפ"י: אין להעניק פרס לזמר, אלא לביצוע. אומנם איני בקיא גם במו' סיקה. די לי במקצועות הרבים בהשכלה גבוהה, שבשלושה מהם הוטמכתי ובאחד דוקטורתי, וב" לימודי "האוניברסיטאות שלי" החל מעשור בקי' בוק. מאלה הקשתי לוגית, חברתית והיסטורית, שיש להעניק פרס למוסיקה, בין למופשטת ובין להלחנת זמר ואופרה. כך יש להעניק פרס לשירה לכל סוגיה, ברומה לדברי אליהו הכהן בדף חדש. ירדיה ארמון, מלחין הזמר, קיבל פ"י במוסיקה, ולא בזמר, ובלי כל קשר לתמליליו. אישים כמו אלתרמן, שבניגוד לכתבה, הקרימו את אורלנד בהערכת דמארי וזימורה, קיבלו את פ"י בלי כל השפעה על פרס לתלמידיהם, וכך בפ"י בהענקתם לחפר ולוילנסקי. איש כאמנותו יחיה! לכן המכ' תים, שנמנעה מראש "כל אפשרות" לבחור באורלנד לפ"י וכי זה "מעשה נבלה" — שיפספס במעשיו. המעצבים-אחיק, מי מכנה את אישי משרד החינוך בשם "תימסחים". נחשו נא מי, והרי גרוע מהם איש-חמס האוכל את בשר רעהו. המחטא את פיו במימרות הללו, כאילו שופך דמים", ולכן יש לו חלק להעולם הזה.

כאמור יש לשפוט מועמדות אורלנד לפרס, לפי תכניו אמנותי-ספרות. כך כחננוהו בשעתו בפרטות ובסדרות השופטים, ורק הם. אם הפעם לא מצא "א לנכנ", שתוצע מועמדותו לשירה, לא אבדוק מה הסיבה. לכן הרברים שלהלן חוץ-אסתטיים, לא לוגיים ואתיים וקשורים רק להתי נהגותו וליחס החמור והמוטעה לא רק אליי, אלא גם לרעיית. זה מעשה, שלא יכרינו מקומו בחברה הזמניסטית, ולא אכנהו בשם, אך אציין את צחוק הגולג, שבידי מנוחה היה נבחר לפרס בזמר מבחינה חווייתית לפחות. אך יש גם בחינה היס' טורית חוץ-ספרותית. בנתן היה אומר" מסופר, כאילו ביטל אלתרמן באוני אורלנד שורה של יוצרים צעירים כפרא דארעה, אולם השביע את שומעו, שלא יגלה זאת, ועולה השאלה: אם השביעו, מדוע סיפר, ואם הפר שבעתו, מניין לנו שציטוטו אמת? בספרו על רחוב החבשים מסופר, כיצד התחרו עם עגנון. נניח שלכבוד אורלנד יצא עגנון מנגר, אולם היכו כל בני דורו של י"א, כמו זרחי ושנהר, ואם כך מה ערך היסטורי (כאמור למעלה אין לזאת ערך אמנותי) יש לטענת זך חדש בעד פ"י ל"א, כיוון שהינו אחרון לדור אלתרמן, וכיצד מתיישבת טענה זו עם שתיקתו עשרים שנה אחרי מגיעו עם אלתרמן?

נניח לעוד אידיוקים המשמשים "בסיס" להי-טפלויות תפלות. אולם זך מופיע במאמר כבעל-דבא אישי, אף כי לא היה לי כל עסק אישי אתו, וברור מגידופיו, שאינו מכיר כלל אותי, את עברי דתי, את מחקריו ואת שאר כתביו. אולם חירופיו אצבעו הקטנה ארכבה שרים, ובכך להקדירם כצללים: כיצד מינוהו המר ונכנ, גם לאחר פריי שה, כמ"מ השר בתפקיד יו"ר קרן וולף, והעיקר, כיצד אישי רוח ופרופסורים גדולים מקבלים שם ברצון ובקורחה את ראשותיו של "לד"רוח" הכיזד פירסם אדם "חסר אומץ לב ציבורי" מאמרים מספנים, בלתי פופולאריים המצטיינים גם ראשי מדינה, ולאחר שנבחר למועצת הספר, כיצד ראה לחובתו להביע דעתו, לפי מצפונם, גם אם בשעתה הייתה ביקורתית ביותר על התקציב לספרות? ואפשר להוסיף לזכר עוד ועוד. אולי שוב בעל מבכא, פשוט פוסל כמומו הרי הוא הוא, שבחר דבשע של שופטים מוערכים מאוד, את שמעון צמרת לפרס ראש הממשלה, ואחר לקחו לסייע בידיו העולם הזה. מסתבר, שאנו בימי פשוט השופטים, ויש לומר לקטגור: טול קורה מבין עיניך!

משה גלבוע

עורך נתן זך